

Język Haseł Przedmiotowych Biblioteki Narodowej

IV. 4 HASŁO GEOGRAFICZNE

1. UWAGI OGÓLNE.....	1
2. FORMA HASŁA GEOGRAFICZNEGO	1
3. NAZWY KONTYNETÓW I ICH CZĘŚCI.....	2
4. NAZWY PAŃSTW	2
5. NAZWY REGIONÓW	3
6. NAZWY MIEJSCOWOŚCI	4
7. OBIEKTY FIZJOGRAFIKNE	7
8. JEDNOSTKI PODZIAŁU ADMINISTRACYJNEGO	9
8.1. JEDNOSTKI PODZIAŁU ADMINISTRACJI PAŃSTWOWEJ	9
8.2. JEDNOSTKI PODZIAŁU ADMINISTRACJI KOŚCIELNEJ	11

1. Uwagi ogólne

Tematami geograficznymi w opracowaniu przedmiotowym są nazwy odnoszące się do jednostek geograficznych typu:

- kontynenty ich części
- państwa
- regiony
- miejscowości i obiekty znajdujące się w nich
- obiekty znajdujące się poza miejscowościami
- obiekty fizjograficzne
- rezerваты i parki narodowe
- jednostki podziału administracyjnego

Podstawa wyboru i redakcji hasła:

PN-N-01228 : 1994 *Hasło opisu bibliograficznego – Forma nazw geograficznych*

Instrukcja Wandy Klenczon i Anny Stolarczyk *Hasło geograficzne. Wybór i zasady tworzenia w bibliografii narodowej i katalogach Biblioteki Narodowej. Zasady wypełniania rekordu wzorcowego*, Warszawa 1998.

2. Forma hasła geograficznego

Ogólne zasady ustalania nazw geograficznych są zgodne z normą PN/N-01228

- tę sama nazwę należy podawać zawsze w tej samej formie

- nazwę podaje się w mianowniku, w formie i pisowni polskiej, o ile taka istnieje. W przypadku braku polskiej formy, należy podawać oryginalną formę nazwy geograficznej, tj. formę językową i pisownię przyjętą w kraju, na którego terytorium znajduje się dana jednostka

- jeżeli nazwa danej jednostki ulega zmianie, należy podawać nazwę lub formę nazwy najnowszą, dopuszcza się stosowanie nazwy odpowiadającej opisywanemu dokumentowi

Nazwy wymagające transliteracji powinny być transliterowane zgodnie z odpowiednimi normami:

- nazwy w pisowni cyrylicy zgodnie z normą PN-83/N-01201

- nazwy w pisowni greckiej zgodnie z normą PN-72/N-01203

- nazwy w pisowni hebrajskiej zgodnie z normą PN-74/N-01211

Przedmiotem normy PN-N-01228 nie są nazwy obiektów fizjograficznych. Dla tych kategorii obiektów, których nie obejmują postanowienia normy przyjęto rozwiązania własne, zgodne z zasadami i praktyką opracowania przedmiotowego w JHP BN.

3. Nazwy kontynentów i ich części

Nazwy kontynentów i ich części formułuje się zgodnie z zasadami ogólnymi.

Np.:

Ameryka

Azja Południowo-Wschodnia

Afryka Północna

Europa Zachodnia

4. Nazwy państw

Stosujemy nazwy skrócone, obiegowe. Dotyczy to zarówno państw obecnie istniejących, jak i nazw historycznych

Np.:

Polska

Nie: Rzeczpospolita Polska

Austria

Nie: Republika Austrii

Rzym

Nie: Cesarstwo rzymskie

5. Nazwy regionów

Regiony – grupy państw wyodrębnione na podstawie kryteriów geograficznych i etnicznych

Dla terytoriów, które łączą więzy historyczne, geopolityczne i kulturowe, stosuje się nazwy obiegowe spotykane w piśmiennictwie, choć nie poświadczone w głównych źródłach encyklopedycznych.

Np.:

Arabskie, kraje
Bałkańskie, kraje
Bałtycki, region
Skandynawia
Słowiańszczyzna

Nazwy wydzielone ze względu na kryterium polityczno-gospodarcze lub religijne (np.. kraje kapitalistyczne, kraje muzułmańskie, kraje rozwijające się) nie są traktowane jak hasła geograficzne, lecz ogólne.

Regiony historyczne wykraczające poza obecne granice państwowe

Nazwy takich regionów podajemy zgodnie z ogólnymi zasadami

Np.:

Inflanty
Niderlandy
Galia
Prusy (kraina hist.)

Regiony w obrębie jednego państwa

Regiony historyczne występują pod własną nazwą; regiony położone w obecnych granicach Polski występują bez dopowiedzenia lokalizującego, regiony w innych krajach z dopowiedzeniem lokalizującym (nazwa kraju)

Np.:

Małopolska
Mazowsze
Śląsk
Śląsk, Górny
Akwitania (Francja)
Walia (Wielka Brytania)
Morawy (Czechy)

Regiony o nazwie nieutralonej historycznie opisujemy stosując konstrukcję: nazwa miejscowości będącej centrum tego regionu, dopowiedzenie lokalizujące (nazwa województwa lub nazwa państwa) i dopowiedzenie identyfikujące (okręg)

Np.:

Bydgoszcz (woj. kujawsko-pomorskie ; okręg)
Legnica (woj. dolnośląskie ; okręg)
Berlin (Niemcy ; okręg)
Regiony wyodrębnione ze względu na kryterium gospodarcze

Nazwy takich regionów podajemy zgodnie z ogólnymi zasadami, dodając, jeśli to konieczne, dopowiedzenie identyfikujące (region)

Np.:

Euroregion Bug
Zielone Płuca Polski (region)
Ruhry, Zagłębie (Niemcy)

Regiony mityczne i legendarne

Nazwy takich regionów podajemy zgodnie z ogólnymi zasadami, bez dopowiedzenia lokalizującego.

Np.:

Atlantyda
Ofir

Regiony będące jednostkami fizjograficznymi (nizina, pojezierze, pogórze itp.) zob. 7.
Obiekty fizjograficzne

6. Nazwy miejscowości

Nazwy miast, wsi i osiedli podajemy zgodnie z zasadami ogólnymi.

Miejscowości w Polsce

Nazwy miejscowości położonych w obecnych granicach Polski, z wyjątkiem Warszawy, otrzymują obligatoryjnie dopowiedzenie lokalizujące w postaci nazwy województwa, nazwy województwa i powiatu lub nazwy województwa i gminy. Stosowane w dopowiedzeniach wyrażenie „województwo” zapisujemy skrótem „woj.”, „powiat” – „pow”, „gmina” – „gmin.” Użyta w dopowiedzeniu nazwa województwa jest zgodna z jego urzędową nazwą (tzn. w formie przymiotnikowej), natomiast powiat i gminę wyrażamy poprzez nazwy miejscowości będących siedzibami władz powiatowych i gminnych. Nazwy te podajemy w mianowniku.

Np.:

Warszawa
Kraków (woj. małopolskie)
Częstochowa (woj. śląskie)
Sopot (woj. pomorskie)

Jeśli w danym województwie znajdują się dwie lub więcej miejscowości o tej samej nazwie, do każdej z nich dodajemy dopowiedzenie lokalizujące zawierające nazwę województwa i nazwę powiatu.

Np.:

Brzeziny (woj. śląskie, pow. Kłobuck)
Brzeziny (woj. śląskie, pow. Myszków)
Brzeziny (woj. śląskie, pow. Pszczyna)
Brzeziny (woj. śląskie, pow. Racibórz)
Brzeziny (woj. śląskie, pow. Zawiercie)

Jeśli w danym powiecie znajdują się dwie lub więcej miejscowości o tej samej nazwie, do każdej z nich dodajemy dopowiedzenie lokalizujące zawierające nazwę województwa i nazwę gminy, pomijając szczebel pośredni, tj. powiat.

Np.:

Łazy (woj. śląskie, gm. Jasienica)
Łazy (woj. śląskie, gm. Porąbka)
Obie miejscowości znajdują się w powiecie bielskim

Łazy (woj. śląskie, gm. Czernihów)
Łazy (woj. śląskie, gm. Jeleśnia)
Łazy (woj. śląskie, gm. Radziechowy-Wieprz)
Wszystkie miejscowości znajdują się w powiecie bielskim

Jeśli w danej gminie znajdują się dwie, lub więcej, miejscowości o tej samej nazwie, miejscowości te pozostają nierozróżnione.

Np.:

Łazy (woj. śląskie, gm. Koziegłowy)
Taki zapis stosujemy dla obu miejscowości o nazwie Łazy znajdujących się na obszarze gminy Koziegłowy

Miejscowości obce

Dopowiedzeniem lokalizującym do nazw miejscowości obcych jest nazwa państwa. Jeśli na terytorium danego kraju występuje więcej niż jedna miejscowość o tej nazwie, do każdej z nich dodajemy dopowiedzenie lokalizujące zawierające nazwę odpowiedniej jednostki administracyjnej..

Np.:

Praga (Czechy)
Wormacja (Niemcy)
Lwów (Ukraina)
Bellegarde (Francja, Loiret)
Bellegarde (Francja, Gard)

Santa Clara (Stany Zjednoczone, Kalifornia)
Santa Clara (Stany Zjednoczone, Utah)

Zmiany nazw miejscowości

Przyjmujemy jako obowiązującą ostatnią nazwę urzędową. Poprzednie nazwy należy traktować jako odsyłacze całkowite.

Np.:

Bielsko-Biała (woj. śląskie)
nie: Biała
nie: Bielsko

Bratysława (Słowacja)
nie: Pozsóny
nie: Pressburg
nie: Preszburg

Miejscowości włączone do innych miejscowości

W przypadku, gdy dana miejscowość została administracyjnie przyłączona do innej, stosujemy nazwę miejscowości, która wchłonęła inną, natomiast nazwa miejscowości włączonej zostaje zapisana jako odsyłacz całkowity.

Np.:

Wałbrzych (woj. śląskie) – Książ
nie: Książ

Kraków (woj. małopolskie) – Nowa Huta
nie: Nowa Huta

Miejscowości przedzielone granicą i leżące w granicach dwóch państw

Nazwy takich miejscowości traktujemy jako formy równorzędne. Nazwy te należy powiązać odsyłaczami.

Np.:

Słubice (woj. lubuskie) i Frankfurt nad Odrą (Niemcy)

Czeski Cieszyn (Czechy) i Cieszyn (woj. śląskie)

Części miejscowości i obiekty na terenie miejscowości

Części miejscowości – dzielnice, ulice, place oraz obiekty fizjograficzne i budowlane położone w obrębie danej miejscowości są zapisywane jako określnik jednostkowy po odpowiedniej nazwie geograficznej. Nazwy dzielnic i innych części miejscowości oraz nazwy obiektów fizjograficznych zapisuje się jako odsyłacz całkowity

Np.:

Gdańsk (woj. pomorskie) – Oliwa
nie: Oliwa (cz. Gdańska)

Los Angeles (Stany Zjednoczone) – Hollywood
nie: Hollywood

Warszawa – Jeziorko Czerniakowskie
nie: Czerniakowskie, Jeziorko

Warszawa – Krakowskie Przedmieście
Paryż (Francja) – place Charles-de-Gaulle
Kraków (woj. małopolskie) – Cmentarz Rakowicki
Podzamcze (woj. śląskie) – zamek Ogrodzieniec
Wrocław (woj. dolnośląskie) – kościół NMP na Piasku

Obiekty znajdujące się poza miejscowościami

Nazwy takich obiektów podajemy według zasad ogólnych dodając dopowiedzenie lokalizujące i identyfikujące, określające charakter obiektu.

Np.:

Saalburg (Niemcy ; ruiny)
Pranie (woj. warmińsko-mazurskie ; leśniczówka)
Comana de Jos (Rumunia ; stanowisko archeologiczne)

Miejscowości dawne

Nazwy miejscowości dawnych (nie istniejących obecnie jako miejscowość, a znanych z przekazów lub zabytków) podajemy według zasad ogólnych. Nazwy miejscowości leżących na terenie Polski nie otrzymują dopowiedzeń lokalizujących. Nazwy obce otrzymują dopowiedzenie lokalizujące aktualne. Wszystkie nazwy miejscowości dawnych otrzymują dopowiedzenie identyfikujące „miasto dawne”, „wieś dawna”, „gród”

Np.

Troja (Turcja ; miasto dawne)
Zantyr (gród)

7. Obiekty fizjograficzne

Nazwy obiektów fizjograficznych mogą być wyrażeniami jedno- lub wielowyrazowymi. Jeżeli dany obiekt posiada obie formy nazwy, to wybieramy nazwę jednowyrazową.

Np.:

Bałtyk
nie: Bałtyckie, Morze

Pacyfik

Nie: Spokojny, Ocean

Nazwy wielowyrazowe podajemy w formie zinwertowanej. Nazwę pospolitą wskazującą na rodzaj obiektu fizjograficznego umieszczamy na drugi miejscu, po przecinku.

Np.:

Pucka, Zatoka

Helska, Mierzeja

Tuchoskie, Bory

Egejskie, Morze

Zasada ta nie dotyczy tych nazw wielowyrazowych, w których w szyku naturalnym nazwa pospolita występuje na drugim miejscu oraz nazw w języku innym niż polski.

Np.:

Babia Góra

Czerwony Bór

Mont Blanc

Dopowiedzenia do naw obiektów fizjograficznych

Dopowiedzenia identyfikujące dodaje się w dwóch przypadkach:

- gdy zmieniają znaczenie terminu

Np.: po nazwach rzek – dopowiedzenia: brzegi, delta, dolina, dorzecze

po nazwach jezior – dopowiedzenia: brzegi, zlewnia

po nazwach mórz – dopowiedzenia: wybrzeże, zlewnia

- gdy należy rozróżnić homonimy

Np.:

Mnich (góra)

Kocioł (jezioro)

Bóbr (rzeka)

Pasterze (Austria ; lodowiec)

Dopowiedzenia lokalizujące dodaje się do nazw obiektów fizjograficznych położonych na terytorium jednego państwa, z wyjątkiem nazw obiektów położonych w Polsce.

Np.:

Mamry

Wkra

Świętokrzyskie, Góry

Lascaux (Francja)

Sardynia (Włochy)

Wołga (Rosja)

Obiekty położone na terytorium dwóch lub więcej krajów nie otrzymują dopowiedzenia lokalizującego

Np.:

Alpy
Dunaj
Ren
Pireneje

Rezerваты i parki narodowe

Hasłem jest nazwa własna parku lub rezerwatu.

Np.:

Białowieski Park Narodowy
Debowiec (rezerwat)
Yellowstone National Park

Jeśli park lub rezerwat obejmuje w całości obiekt fizjograficzny, lub część obiektu fizjograficznego znajdującego się w danym kraju, przyjmujemy nazwę obiektu, a nazwę parku lub rezerwatu zapisujemy jako odsyłacz.

Np.:

Kampinoska, Puszcza
nie: Kampinoski Park Narodowy

Tatry – Polska
nie: Tatrzański Park Narodowy

Nazwy rezerwatów będących częścią miejscowości zapisujemy jako określnik jednostkowy.

Np.:

Kletno (woj. dolnośląskie) – Jaskinia Niedźwiedzia
Olsztyn (woj. śląskie) – rezerwat Sokole Góry

8. Jednostki podziału administracyjnego

8.1. Jednostki podziału administracji państwowej

Nazwy jednostek podziału administracyjnego w Polsce

- do 1999 r.

Stosuje się nazwę miejscowości będącej siedzibą władz administracyjnych danego szczebla z dopowiedzeniem (okręg).

Np.:

Katowice (woj. śląskie ; okręg)
Legnica (woj. dolnośląskie ; okręg)
Pruszków (woj. mazowieckie ; okręg)

- od 1999 r.

Województwa

Stosuje się nazwę własną województwa w formie zinwertowanej.

Np.:

Mazowieckie, województwo
Lubuskie, województwo
Kujawsko-pomorskie, województwo

Jeśli nazwa województwa jest taka sama dla jednostek administracyjnych istniejących w różnych okresach historycznych, dodajemy do nazwy dopowiedzenie (od 1999)

Np.:

Opolskie, województwo (od 1999)
Pomorskie, województwo (od 1999)

Powiaty i gminy

Stosuje się hasła zbudowane z nazwy miejscowości będącej siedzibą powiatu dodając dopowiedzenie (okręg)

Np.:

Nowy Sącz (woj. małopolskie ; okręg)
Gorzów Wielkopolski (woj. lubuskie ; okręg)
Komańcza (woj. podkarpackie ; okręg)
Wolsztyn (woj. wielkopolskie ; okręg)

Nazwy jednostek podziału administracyjnego w innych krajach

Nazwy te mogą występować w dwóch formach:

- nazwa miejscowości będących siedzibą władz administracyjnych z dopowiedzeniem lokalizującym i dopowiedzeniem identyfikującym (okręg)

Np.:

Burgas (Bułgaria ; okręg)
Kaliningrad (Rosja ; okręg)

- nazwa jednostki administracyjnej z dopowiedzeniem lokalizującym i w razie konieczności rozróżnienia nazw równobrzmiących, dopowiedzeniem identyfikującym. Rozwiązanie to dotyczy przede wszystkim jednostek administracyjnych najwyższego szczebla w państwach o strukturze federacyjnej, ale również tych jednostek, których nazwa nie pochodzi od nazwy miejscowości będącej stolicą jednostki administracyjnej.

Np.:

Bawaria (Niemcy)

Ille-et-Villaine (Francja)

Nowy Jork (Stany Zjednoczone ; stan)

Brema (Niemcy ; kraj związkowy)

8.2. Jednostki podziału administracji kościelnej

Metropolie, prowincje, archidiecezje, diecezje, dekanaty występują pod nazwą własną, zapisaną w formie ziniwertowanej. Do wszystkich nazw dodajemy dopowiedzenie identyfikujące wskazujące na wyznanie. Nie stosujemy dopowiedzeń lokalizujących.

Np.:

Wrocławska, diecezja (katol.)

Wrocławsko-szczecińska, diecezja (prawosł.)

Moguncka, diecezja (katol.)

Beauvais, diecezja (katol.)

Lwowska, metropolia (katol.)

Płocki, dekanat (katol.)

Klimowicko-mścislowski, dekanat (katol.)